

รายงานการประชุมระหว่างประเทศ
เรื่อง การควบคุมโรคติดเชื้อในสัตว์โดยใช้วัคซีน

(International Conference on the Control of Infectious Animal Diseases
by Vaccination)

ณ กรุงบัวโนส ไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา

ระหว่างวันที่ 13-16 เมษายน 2547

.....

โดย สัตวแพทย์หญิง ดร. ดรุณี ทันตสุวรรณ

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

ผู้จัด องค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ร่วมกับสมาคมชีวผลิตภัณฑ์ระหว่างประเทศ

ผลการประชุม

1. มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 300 คน โดยมีผู้แทนประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 4 ประเทศ คือ ไทย (1คน) เวียดนาม (2 คน) มาเลเซีย (2 คน) และอินโดนีเซีย (2 คน)

2. การประชุมนี้เป็นการประชุมทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับการควบคุมโรคในบัญชีของ OIE เป็นหลัก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ทราบประสบการณ์การควบคุมโรคและกำจัดโรคปากและเท้าเปื่อย โรคติดเชื้อและโรคสัตว์สู่คนโดยใช้วัคซีน เช่น โรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น วิธีการใช้วัคซีนในปัจจุบัน แนวทางการใช้วัคซีนในการควบคุมโรคในอนาคต เช่น โรคไข้หวัดนก เป็นต้น ผลกระทบจากข้อกำหนดเรื่องวัคซีนในการค้าระหว่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์เพื่อให้สามารถใช้วัคซีนในการควบคุมโรคให้ได้ผลยิ่งขึ้น

3. เนื้อหาที่สำคัญของการประชุม มีดังนี้

3.1 ความสำคัญของวัคซีน คือ ใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันโรคติดเชื้อในสัตว์ (infectious disease) หรือบางครั้งใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาโรคไวรัส (เนื่องจากไม่มียาต้านไวรัสที่เฉพาะ) ลดการใช้ยาปฏิชีวนะซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดเชื้อดื้อยา และที่สำคัญส่งเสริมด้านสวัสดิภาพสัตว์ เนื่องจากสัตว์ไม่ต้องทนทุกข์ทรมานจากโรคติดเชื้อ และไม่จำเป็นต้องทำลายสัตว์จำนวนมากในการควบคุมโรค อย่างไรก็ตาม การใช้วัคซีนในสัตว์กลายเป็นข้อกีดกันทางการค้าอย่างหนึ่ง เนื่องจากการทำวัคซีนให้กับสัตว์ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะโรคปากและเท้าเปื่อย โรคไข้หวัดนก โรคริ้นเดอร์เพล โรคออร์เจสกี จะทำให้ไม่สามารถส่งออกสัตว์หรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ เพราะสัตว์ที่ได้รับวัคซีนจะเป็นตัวอมโรคทันที

3.2 กลุ่มประเทศในทวีปอเมริกาใต้ได้รายงานว่าได้วางแผนการควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยได้เริ่มตั้งแต่ปี 1960 โดยการใช้วัคซีน และได้มีการพัฒนาคุณภาพของวัคซีนตลอดเวลา แต่ก็ยังไม่สามารถควบคุมโรคได้ เฉพาะในปี ค.ศ. 2002 มีการใช้วัคซีนรวมในกลุ่มประเทศถึง 580 ล้านโดส และได้มีการตกลงความร่วมมือในการกำจัดโรคนี้ให้หมดไปในปี 2005

3.3 ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้รายงานความสำเร็จในการควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยว่า ได้มีการพบโรคนี้ครั้งแรกในประเทศในโคที่นำเข้าจากประเทศไอร์แลนด์ หลังจากตรวจพบโรคได้ทำลายโคดังกล่าวทั้งฟาร์ม และเผ่าระวังในพื้นที่รัศมี 1 กม. ตลอดจนทำวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อยให้กับสัตว์โดยรอบฟาร์มที่พบโรค (ring vaccination) ทุกๆ จุด เมื่อไม่พบการระบาดอีก ได้ทำลายสัตว์ทุกตัวที่ทำวัคซีน ซึ่งการทำลายสัตว์ดังกล่าวได้เสร็จสิ้นในเดือนพฤษภาคม และเป็นประเทศปลอดโรค (free country without vaccination) ในเดือนสิงหาคม

3.4 สหภาพยุโรปได้รายงาน การควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าโดยการใช้วัคซีนชนิดกิน ซึ่งสัตว์แพร่โรคที่สำคัญคือ สุนัขจิ้งจอก พบว่า การใช้วัคซีนดังกล่าวในการควบคุมโรคได้ผลดีโดยเฉพาะในประเทศฝรั่งเศส โดยใช้ร่วมกับมาตรการการทำลายสัตว์ (depopulation) ที่พอจะจับหรือทำลายได้ นอกจากจะเป็นการลดภาวะเสี่ยงของคนต่อโรคนี้แล้ว ยังเป็นการลดการปนเปื้อนของเชื้อไวรัสพิษสุนัขบ้าในสิ่งแวดล้อมด้วย

3.5 ประเทศอิตาลี ได้รายงานประสบการณ์การควบคุมโรคไข้หวัดนกในเขตที่มีการทำฟาร์มสัตว์ปีกอย่างหนาแน่น โดยระหว่างปี 1997-2003 มีการระบาดของโรคไข้หวัดนกทั้งชนิดรุนแรงและไม่รุนแรงในประเทศอิตาลี ซึ่งพบเชื้อไวรัสไข้หวัดนกทั้งสายพันธุ์ย่อย H7N1 และ H7N3 หลายครั้ง เฉพาะช่วงเวลาดังแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2542 ถึง 5 เมษายน 2543 พบการระบาดถึง 413 จุด มีการทำลายสัตว์ปีกประมาณ 16 ล้านตัว ต่อมาระหว่างเดือนสิงหาคม 2543 ถึง มีนาคม 2544 ก็เกิดการระบาดของไข้หวัดนกชนิดไม่รุนแรงอีก และเป็นไปอย่างกว้างขวาง ครั้งนี้อิตาลีได้พิจารณาใช้วัคซีนโดยผลิตจากเชื้อไวรัสไข้หวัดนกต่างสายพันธุ์จากที่พบในสัตว์ที่มีการระบาด (DIVA) ร่วมกับการทำลายสัตว์ พบว่า 4 เดือนหลังจากเริ่มใช้วัคซีน ก็ไม่พบการระบาดของโรคอีก อย่างไรก็ดีในเดือนตุลาคม 2545 ได้มีการรายงานการพบโรคนี้อีกในภาคเหนือของประเทศ และพบต่อเนื่องจนถึงเดือนสิงหาคม 2546

สรุปได้ว่า การทำวัคซีนมิได้ป้องกันการแพร่เชื้อในฟาร์มใกล้เคียง แต่ทำให้เชื้อไม่แพร่ไปยังฟาร์มใกล้เคียงได้ และช่วยให้ไม่เกิดการระบาดของโรคออกไป อย่างไรก็ดีการทำวัคซีนมีผลทำให้อิตาลีไม่สามารถส่งออกสัตว์ปีกได้

ข้อคิดเห็น

1. การประชุมนี้ นอกจากประเทศที่ปลอดโรคระบาดที่สำคัญโรคใดโรคหนึ่ง ได้รายงานประสบการณ์ถึงวิธีการควบคุมและกำจัดโรคแล้ว ยังเป็นการแสดงสถานการณ์ว่ายังคงเป็นประเทศ

ปลอดโรคอื่นๆ ด้วย สำหรับประเทศที่ต้องการจะประกาศว่าปลอดโรค ได้เสนอรายงานในการประชุมนี้ด้วย เพื่อความโปร่งใส ให้โอกาสผู้เข้าร่วมประชุมซักถามข้อสงสัย

2. สำหรับในประเทศไทยที่พบมีทั้งหมด 3 สายพันธุ์ คือ O, A และ Asia 1 ในปัจจุบันประเทศไทย ยังไม่สามารถควบคุมโรคนี้ได้ สำหรับการป้องกันโรคนี้ กรมปศุสัตว์แนะนำให้ทำวัคซีนรวม (3 สายพันธุ์) ซึ่ง ประเทศไทยโดยกรมปศุสัตว์สามารถผลิตวัคซีนได้เอง โดยแนะนำให้ฉีดโค กระบือ และสุกรทั่วประเทศ ปี ละ 2 ครั้ง

3. แนวทางการควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ไม่มีเจ้าของ ได้แก่ สุนัข แมว และ ลิง เป็นต้น ภายใต้กระแสต่อต้านการทารุณกรรมสัตว์และคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ การควบคุมโรคนี้ใน ประเทศไทยควรใช้วัคซีนพิษสุนัขบ้าชนิดกินแทนชนิดฉีด เนื่องจากไม่ต้องจับสัตว์ ซึ่งบางครั้งอาจก่อให้เกิด การบาดเจ็บในสัตว์ได้ และป้องกันการทำวัคซีนที่ไม่ถูกวิธี หรือมีการได้รับวัคซีนไม่ครบโดส ทำให้การ ป้องกันไม่ได้ผล

4. โรคระบาดในบัญชี A ของ OIE มีทั้งหมด 14 โรค สำหรับโรครินเดอร์เพลส ซึ่งมีสาเหตุจากการ ติดเชื้อไวรัส เป็นโรคที่มีความสำคัญอันดับ 2 ในสัตว์เคี้ยวเอื้อง รองจากโรคปากและเท้าเปื่อย เนื่องจาก เป็นโรคที่ไม่เคยมีรายงานการพบโรคนี้ในประเทศไทย และกรมปศุสัตว์ได้ทำการสำรวจตรวจหาแอนติบอดี ในโค-กระบือทั่วประเทศติดต่อกัน 2 ปี ก็ไม่พบแอนติบอดี ขณะนี้ OIE กำลังพิจารณาให้ประเทศไทยเป็น ประเทศปลอดโรครินเดอร์เพลสโดยไม่ใช้วัคซีน

5. ผลการประชุม ที่ประชุมได้มีมติที่สำคัญคือ จะไม่เป็นที่ยอมรับในการควบคุมและกำจัดโรค ระบาดโดยใช้วิธีการฆ่าสัตว์จำนวนมากอีกต่อไป